

Újbuda értékei 5.

Duna

Polgármesteri köszöntő

Kedves Olvasók!

Az Újbuda értékei kiadványban, amelynek most az ötödik számát tarják a kezükben a kerület természeti és történeti értékeit gyűjtjük össze. A Gellért-hegy után – amelyről letekintve talán a legszebb kilátás tárul a szemünk elé Budapesten – most a Duna következik.

A Duna, amely nemcsak hazánk, de Európa egyik szimbolikus folyója is. Tíz országon halad át, vízgyűjtő területe pedig hét további országot érint. Több jelentős település is emelkedik a partjain, köztük négy jelenlegi főváros: Bécs, Pozsony, Budapest és Belgrád, így aztán nem csak természeti, de komoly kulturális értékkel is bír.

Újbuda fejlődését – a kerület hivatalos megalakulása előtt is – nagymértékben befolyásolta a Duna. Fontos kereskedelmi útvonal lévén évszázadokon keresztül a térség gazdaságának meghatározó előmozdítója volt, miközben élővilágával és kifogyhatatlan vízkészletével mezőgazdasági munkára is alkalmas. Budapest és benne Újbuda jelenlegi városképét a XIX. század végén kezdődött mederszabályozási munkák alakították ki – Lágymányos Budapest egyesítésekor, 1873-ban még mocsaras, vizenyős terület volt, a Műegyetem épületei helyén még a Duna hullámzott. A mederszabályozás után értékes területekkel gazdagodott a partszakasz, ahol lakóépületek, gyárépületek és egyetemek sora talált otthonra.

A Duna ennél azonban sokkal több, sokkal izgalmasabb. Változatos élővilága, természeti értékei és történeti kincsei felfedezésre várnak, amelyben az Újbuda értékei kiadvány ismételten jó társ lehet mindenki számára.

Dr. Hoffmann Tamás

Újbuda polgármestere

Az Ördögároktól a Hosszúréti-patakig

Amennyire gazdag kerületünk felszín alatti vizekben, olyannyira szegény a felszíni vízfolyásokban. Az Ördögárok és a Hosszúréti-patak közt alig találunk élő vízfolyást. Azonban ez nem volt mindig így, bizony voltak patakok errefelé, sőt vannak is, mindössze már a föld alatt. A patakok rendezését jól mutatja az Ördögárok története, amely a jelenlegi XI. kerület északi határán éri el a Dunát. Aki a 20. század elején Budafokon HÉV-re, majd onnan villamosra szállt, a Székesfőváros I. kerületében utazott. Ugyanis 1930-ig a városhatárig az újbudai gyárnegyed és gyarapodó lakóháza az I. kerület részét alkották. Ebben az évben hozta meg a Magyar Országgyűlés a XVIII. törvénycikket, amelyben 4 új kerületet hozott létre (XI., XII., XIII. és XIV. kerület), egészen eddig tehát az Ördögárok is a közös kerület része volt.

A budai hegyek vizét levezető Teufelsgraben nem véletlenül kapta a budai polgároktól az ördögrol a nevét: vízjárása nagyobb esők esetén kiszámíthatatlan volt. A csatornázás égetővé vált mind az árvíz, mind a szennyvíz elviselhetetlen bűze miatt.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1870-ben magára vállalta az árok rendezését. A lefedés munkálatait 1873 márciusában kezdték, az Ördögárok azonban még 1875 júniusában megmutatta erejét: a korabeli tudósítások mérhetetlen pusztításról számoltak be, az elkészült boltozatok több helyen beszakadtak és házakat sodort el az ár. Azóta katasztrófa nem történt, de a Csepeli Központi Szennyvíztisztító Telep 2013-ban történt bekötéséig Buda jelentős mennyiségű szennyvize folyt át a patak a Dunába.

A budapesti Duna-szakasz másik jelentősebb patakja jóval délebbre található. A Hosszúréti- (Kőérberki-)patak a torbágyi erdőben fakad, és Biatorbágy, Budakeszi, Budaörs, Törökbálint, Diósd esővizét felvéve éri el kerületünket. Összesen 114 km² a vízgyűjtő területe, ami a Kárpát-medencében nem számít túl nagyoknak, de a budai hegvidékben tekintélyesnek mondható.

A patak élővilága az utóbbi évek környezetvédelmi intézkedéseinek hatására megújult. Megjelentek a bütyköshattyúk, melynek egy párját a patakból kialakított halastavon sikerült megfigyelni 2016 őszén (sőt egy másik pár időnkénti megjelenéséről is beszámoltak 2017 márciusában). Gyakori a tőkés réce is, amely egyáltalán nem fél az embertől. A patak múltja meglepetéseket is tartogat.

Egy 1671-es feljegyzés szerint valamikor igen bő volt a halállománya, melynek példányai a Dunából úsztak fel, és az áradás levonulása után gáttal vagy zsilippel tartották vissza őket. Mára a gazdag élővilág javarészt eltűnt, köszönhetően annak, hogy 1975-ben a Fehérvári úti szakaszt 400 m hosszban beboltolták, valamint az élővíz volt hivatott a Gazdagréti úti lakótelep nem túl tiszta csapadékvizének elvezetésére.

A mai Villányi út és Bartók Béla út helyén időszakos vízfolyás húzódott. Ezt az 1911-es tervek alapján szüntették meg, aminek a fő oka nemcsak a kellemetlen szagokban és fertőzésveszélyben volt kereshető, hanem abban is, hogy a mai Gárdonyi tér környékén az árok igen mélyen húzódott, megnehezítve a Gellért térről kiinduló dél-budai várostengely megépítését.

Szőlő, bor és gyümölcsészet:

képek a déli Duna-part mezőgazdaságának történetéből

A dunaparti területen egészen a robbanás-szerű városfejlődésig a mezőgazdaság dominált. Alapvetően a szőlőművelés állt a középpontban: mint Buda környékén mindenütt egészen a 19. század végéig, a filoxéra-vészig megélhetést biztosított Óbuda, Buda, a Gellérthegy, a Sashegy, a Svábhegy és az újbudai Duna-part lakosságának.

A Duna-parton azonban jellemzően rozst termeltek. Elsősorban nem a terméséért (nyilvánvalóan azt sem pazarolták el), hanem a szalmájáért. A budai borvidéken ugyanis a szegénysorsú lakosok egész téli elfoglaltsága a rozsszalma-kötél fonása volt. A szőlőt, mivel a rafia eleinte ismeretlen, később túl drága volt, ezzel az anyaggal kötözték. Tavasszal a borospincékbe vitték le a kötegeket, hogy a nedves levegőben megpuhuljanak; ez jellemzően a nők és gyermekek munkája volt. A filoxéra okozta pusztulással párhuzamosan terjeszkedett a dél-budai iparnegyed, és a korábbi szőlők helyén már gyárak és műhelyek füstölögtek.

Hamarosan feledésbe merült a Weinmesser (oltókés, kacorkés), a Spiess (ültetőfúró), sőt még a főfás, kősúlyos pampresszek (Baumpresse), azaz mustsajtóknak az emléke is. Nem véletlenül írtuk a fogalmakat németül. A dél-budai szőlősgazdák jellemzően németek, azaz általában szászországi telepések voltak, akiket Mária Terézia és II. József hívtak Magyarországra.

A szőlő mellett, és annak kipusztulása után a mezőgazdaság gyümölcs- és zöldségtermesztésből állt. Albertfalva mellett volt egy 42 holdas gyümölcsészet. Sajátos színfoltja a tájnak a bolgárkertészek története. Ők Dél-Budán a 19. században építettek meg kertjeiket. Az újbudai történet azonban sajnálatosan rövidre sikerült. A vízrendezés, később az ipar kiépülése és a környezetszennyezés nehezítette működésüket. Végül a mezőgazdaság kollektivizálása és államosítása küldte „hullámsírba” Magyarország valószínűleg legtehetségebb és legszorgalmasabb kertészeit.

Újbuda repülőterei

Kerületünk legtöbb lakosa tudja, hogy a Budaörsi repülőtér volt valaha Magyarország legfontosabb közforgalmi repülőtere, az Újbuda értékei füzetek 3. részében részletesen írtunk erről az óriási gyepfelületről. Jelentősége a Ferihegyi repülőtér átadásával csökkent, de a második világháború után a főváros egyetlen működő nemzetközi légikikötője volt. 1950. május 1-től helyreállították a Ferihegyi repülőteret, azóta a mezőgazdasági és sportrepülés otthona a 2017-ben 80 éves repülőtér, az évente megtartott repülőnap pedig már fogalom. Kevésbé ismert, hogy Újbudának nem ez volt az egyetlen légikikötője.

Az első világháború kitérője után kiderült, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia repülőgépgyártása szűk képességekkel rendelkezik.

Aszód és Arad mellett Albertfalva lett a legfontosabb repülőgépgyártási központ. Az akkori gépek vászonból és fából készültek. 1914 végén épült meg az első gyáracsarnok Albertfalván.

Adott volt a terület: mező a szárazföldi gépeknek, és Duna a hidroplánoknak. A bécsi Jacob Lohner repülőgépgyáros szemelte ki a telket és alapította meg az UFAG (Ungarische Flugzeugfabrik Aktiengesellschaft) vállalatot. A gyár többnyire idegen tervekkel dolgozott, de néhány saját kísérleti gépet is gyártásba vett. Közülük a Lohner L 120-L 143 repülőcsónak összesen akár hat órát volt képes a levegőben maradni. Az albertfalvai telepen kísérletezett Petróczi István, Kármán Tódor és Zsurovecz Vilmos trió a világ egyik legelső helikopterével, azonban számos kísérlet után inkább a falécsavarok tervezésére és gyártására álltak át.

Junkers F-13 menetrend szerint közlekedő hidroplánok a Szabadság-híd előtt
forrás: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára

A gyár „sikerterméke” a Hansa – Brandenburg felderítőgép hazai változata lett: a világháború végén több ízben a Kárpátokat is átrepülték. A Brandenburg C I típusú felderítőgépből alig négy év alatt több mint 700 darabot állítottak elő. A gyár hidroplánjai az Adrián több légigyőzelmet arattak, még szárazföldi vadászgépek felett is, ami ritkaságnak számított. A gyár ebben az időben százakat foglalkoztatott Budapesten. A gyár végét a vesztes világháború okozta; egy ideig a Köztisztviselők Szervezete próbálta bútorgyárként üzemeltetni, majd az Országos Társadalombiztosító Intézet vette meg lakótelep céljára. Azonban az UFAG eltűnével nem tűntek el a repülőgépek Újbudáról! Egy merész

vállalkozó, gróf Jankovich-Bésán Endre egy állami koncesszió megpályázása után 1923-tól megindította az akkor rendkívül korszerű Junkers F13-as gépekkel a Budapest–Bécs menetrendszerű járatot. De nem Mátyásföldről – hanem az akkor vadonatúj Gellért szálló elől. A gróf nyitott pilótafülkés, de komfortos utasterű, négy személyes gépei innen szálltak fel dél felé (arrafelé még nem volt híd), majd Pest felett fordultak Bécs felé (menet közben a város felett megrendelésre reklámcédulákat is szórtak). Az állami szerződés kikötötte a katonai pilóták képzése mellett az évi 260 üzemnapot is. Ez lett az Aeroexpress veszte: a Duna ugyanis nem fogadott szót a koncesszióknak, és telente gyakran köddel akadályozta a repülést. Ilyenkor a repülők a folyam vizére ereszkedve evickéltek Bécs felé – ám a vonat sokkal gyorsabb és olcsóbb volt, így a vállalkozásnak befellegzett. A cég 1926-ban megszűnt, de emlékéet a Szabadság híd budai hídfőjénél emléktábla őrzi.

1923 ÉS 1926 KÖZÖTT EZEN A HELYEN ÁLLT
AZ **AEROEXPRESS** RT.
LÉGI FORGALMI TÁRSASÁG HIDROPLÁN ÁLLOMÁSA.
INNEN INDULTAK A BÉCSBE ÉS A BALATONNA
KÖZLEKEDŐ JÁRATOK.
A VÁLLALAT LEGHÍRESEBB PILOTÁJA
ENDRESZ GNÖRGY
KÉSŐBBI OCEÁNREPÜLŐKÉPZŐ.

ÁLLÍTOTTAK:
BENTÉRTENFT. KÖP. KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM
BUDAPEST FŐVÁROS XI. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATA
A BÉCSI KÖZSÉG PILOTAJÁNAK 100. EVFORDULÓJÁN
1993.

Vízjárás egy szeszélyes folyamon

Azt, hogy a Duna meglehetősen kiszámíthatatlan vízállású és vízjárású, az itt lakó polgárok sokszor megtapasztalhatták. Az első árvízről szóló feljegyzés 1012-ben született, ezután az 1838-ig terjedő időszakban 54 jelentősebb árvizet jegyeztek fel; rendszeres leírások a 18. század óta vannak. A folyó szabályozása előtt a mai Lágymányosnál kb. 1 km szélesen, Kopaszi és Nyúlfutási zátony helyezkedett el. Ezek, és a Csepel-sziget akadályozták a tavaszi jégvonulást, ami miatt rendszeresen jeges árvizek következtek be; amelyek a városvezetést az első védművek megépítésére sarkallták. Az első tudományos munka az árvízről 1694-ben született, mely kísérletet tett a térképezésre és a meder keresztmetszetének megállapítására. Ez egy korszerű mederrendezés és árvízvédelem előkészületét jelentette, ám az 1838-as jeges ár bizonyította, hogy nem haladt megfelelően a megvalósítás. Az 1876-os áradás éppen kerületünk területét és Óbudát

sújtotta legjobban. A 19-20. században is több ár sújtotta a várost, a 21. századi áradásokról számos fényképet találhatunk már az interneten is. Budapest árvízvédelmét mára kiválóan megoldották, de mivel a vízgyűjtő terület igen nagy része hegyvidéken terül el, meglehetősen kiszámíthatatlanná teszi a várható vízmennyiséget. A Duna Európa egyik legnagyobb vízfolyása, teljes vízgyűjtő területe 817 000 km², a folyam magyarországi szakasza 417 km. A **vízügyi előrejelzés** alapvető fontosságú nem csak az árvízvédelem, hanem a lakosság és a gazdálkodók számára is. Sokáig ezt a mellékfolyók vízhozama alapján prognosztizálták, ma már matematikai modelleket használnak.

Figyelembe veszik a csapadék mennyiségét, állapotát, a hőmérsékletet, a szelet, de még

az emberi tevékenységet is. A folyó vízszint-ingadozása meghaladhatja a 8 m-t, a 24 órás áradás értéke 2 m is lehet.

Az árvíz és alacsonyvíz azonban nem csak a vízügyeseknek okoz gondot, hanem többek közt a hajósoknak is. Ha túl alacsony a folyam, a hajók és uszályok zátonyra futnak; ha túl magas, nem férnek át a hidak alatt (több emelhető vagy billenthető hidat is terveztek ezért a fővárosi folyamszakaszra, de egy sem épült meg). Az alacsonyvizet azonban nem csak a szakemberek figyelhetik meg. Kerületünk északi határán olykor látható az **Ínség szikla**: egy zátony, amely csak extrém alacsony vízállás mellett látható. Legutóbb 2018 augusztusában „dugta ki a fejét”. A Budapesti Műszaki Egyetem Építőanyagok és Mérnökgeológia Tanszéke tájékoztatása szerint a természetes eredetű homokkő agyagú zátony valaha a hajósok réme is volt. Az 1645,4 folyamkilométernél található zátony 95 cm-esnél alacsonyabb vízállásnál kerül a víz fölé, így általában lát-

hatatlan, azonban a Vízügy rendre bójákkal figyelmezteti az arra járó hajókat a veszélyre. Nevét onnan kapta, hogy ha a dél-budaiak meglátták, akkor tudták, hogy különösen alacsony vízjárás és szárazság, azaz ínséges idők következnek. Különösen érintette ez a Duna-part, Albertfalva földműveseit.

Az Ínség-szikla valójában egy zátonysor része volt, aminek legtöbb tagját a rakpart 1900-as kiépítésekor felrobbantották. 1941-ben a Dunakotrás és Dunahajózási Vállalat megbízást kapott az elbontására, a munka azonban akkor nem indult meg, és 1945-46-ban sem valósult meg, amikor a vállalat a Dunaszakasz akna- és bombamentesítését végezte.

A Szabadság híd építésénél felhasználták az Ínség-szikla folytatását: a híd budai pillére ugyanis arra épült. A hajósok átka így lett a hídépítők áldása, ám egyben a négyes metró tervezőinek fő fejfájása is. Az Ínség-szikla után ugyanis az amúgy is szeszélyes folyó felgyorsul és kimélyíti medrét, ami melegezítette a biztonságos fúrást a területen.

Csatornák Buda alatt

A csatornatisztítás története

Még nem volt Budapest, csak Pest-Buda-Óbuda hármas városa, amikor egy angol vállalkozó, Sir Morton Peto 1869-ben érdekes javaslattal állt Házmán Ferencz budai polgármester elé: Pesttel együtt lehetne Budát is csatornázni. Buda beépített része - a Vár és a Tabán - akkoriban természetes úton „megtisztult”: a vízfolyások a lakosság szennyvizét közvetlenül a Dunába vezették. Más kérdés, hogy milyen áron: a szagokra hazai és külföldi tudósításokban is panaszkodtak...

Buda csatornázása azonban csak később, Reitter Ferenc működése nyomán kezdett kiépülni: a kultúrmérnök gondolt Buda várható fejlődésére is. Javaslatára 1873-ban beboltzták a „bűzös vízfolyást”, azaz az Ördög-árkot, amely sokáig Buda legfontosabb esővíz- és szennyvízgyűjtő főcsatornája. Azonban nem építettek be főelzárót az árok Dunába torkollásához, így az 1876-os árvíz, „sikeresen” támadta meg Budát.

1883-ban dolgozták ki Buda csatornázási tervét. Az első, szükségmegoldásnak számító főgyűjtő, eredetileg nyitott kivitelben 1912-ben épült meg, de 1915-1917 között már ezt is beboltzták, ismét csak a szag miatt. Később épültek meg a Jagelló út, Lágymányosi út, Bartók Béla út, Mórícz Zsigmond körtér, Villányi úti főgyűjtők, már valóban korszerű kivitelben, általában vasbetonból. 1918-ban létesült a Lenke téri (ma Kosztolányi Dezső tér) átemelő. Innentől kezdve Dél-Buda szennyvizét már nem a Gellért tér alatt, hanem jóval délebbre, de még kerületünkben vezették a Dunába – nagyon sokáig tisztítatlanul. A harmincas évekre megépült a Budafoki úti központi csatorna és a Kelenföldi Főgyűjtőtelep; azonban a tisztítás még mindig abból állt, hogy Óbuda szennyvizét ide vezessék a Duna mentén, hogy ne a Belváros, „inkább” a ritkábban lakott Budafok és Albertyfalva szagolja a bűzét.

A csatornázás történetéhez hozzátartozik a csatornatisztítás története is. A csatornákat az 1960-as évekig javarészt kézi munkával kotorták ki: a tervezők eleve úgy tervezték az átmérőt 2,58 m magasra, hogy a munkások viszonylag kényelmesen elférjenek benne. A szennyvízkezelés dél-budai történetében az első fordulópontot a hatvanas, a másodikat a kétezres évek jelentették.

Az első annak a felismerése volt, hogy a környék aktív gyáripára és lakossági szennyvize a tönkretett Duna élővilágát végképp kiöli. A Kommunális Hulladékkezelő Vállalat ezért a „legártatlanabb anyagot”, a háztartások fekáliáját összegyűjtötte és ma már elképzelhetetlen módon eladta a környék tsz-einek. A helyzet annyira tarthatatlanná vált, hogy a város vezetése 1970-ben döntött a csatornázás átszervezéséről. Három ötéves terv alatt 9100 új állami lakótelepi lakást terveztek építeni, amelyhez elengedhetetlen volt

a csatornázás megoldása. Emiatt határozták el a csepeli tisztítómű megépítését is. A tíz új vagy felújított átemelő telepből kettő a kerületbe került: a kelenföldi és az albertyfalvai. Ezekre azonban még mindig csak az „átemelés” feladata maradt.

A második nagy fejezet már századunkhoz tartozik: a 2004 és 2010 között lezajlott ÉlőDuna projekt keretében a Budapesti Központi Szennyvíztisztító Telep létesítése, három átemelő bővítése, a budai Duna-parti főgyűjtőcsatorna, valamint a Duna medre alatt futó csövezetékek megépítése volt a cél.

Ma már a főváros hulladékvizének 96%-a teljesen megtisztított, a csatornahálózat fejlesztéssel a következő években 100%-ra fog növekedni.

Hídjai éltetik az országot...

... és a várost. A városfejlődés elválaszthatatlan a hídépítésekétől. Újbudát négy híd érinti. Időrendi sorrendben: a Szabadság híd, a Déli Összekötő Vasúti Híd, a Petőfi híd, és a Rákóczi híd.

Képzeltbeli sétánkat kezdjük északról, a **Szabadság hídnál**. 1893-ban határozott a törvényhozás két új híd, az Erzsébet királynéről és Ferenc Józsefről elnevezendő hidak építéséről. 1896-ban át is adták a Ferenc József hidat. A kor sajtója kiemelte, hogy Feketeházy János terve hangsúlyozta az acél anyagszerűségét, ötvözve nemzeti elemekkel. A vámszedőházak sem maradtak el, ma már csak a pesti oldaliak láthatók.

1898 óta villamos is jár a hídon, akkor még az út szélén, a járda mellett haladva, az áramot nem felsővezetékkel, hanem egy alul elhelyezett kábelből kapta 1923-ig.

A híd nemcsak esztétikumával hatott kerületünkre, Dél-Buda kiépülésére óriási hatással volt: a Gellért tértől a Mórincz Zsigmond körtéig épült házak szinte mind ebből

az időből származnak. A hidat a második világháború végén felrobbantották, de már 1946 nyarára felépítették az újat, mely a Szabadság híd nevet kapta.

Ha a Műegyetem rakparton tovább sétálunk dél felé, a **Petőfi hídhöz** érünk. A Főváros Tanácsa már 1908-ban szorgalmazta itt átkelő létesítését, végül 1930-ban határozták el az építkezést, aminek költségeit – hivatkozva a gazdasági világválságra – kétharmadrészt a főváros lakosságára terheltek. A híd korszerű, széles, nagy terhelhetőségű és egyszerű volt. A budai hídfőnél Horthy Miklós, és az első világháború haditengerészeinek a tiszteletére egy világítótornyot formázó emlékművet emeltek, mely alapja a kormányzó híres hajójának, a Novarának az orr-hajlását idézte. A műtárgy átadására 1937-ben került sor. 1945. január 14-én a visszavonulók ezt is felrobbantották. A front elvonulása után itt is szükséghíd épült, melynek fő feladata az Óbudai Gázgyár gázának ájtuttatása volt

Pestre. A teljes helyreállítás 1952-ben történt meg, a korábbinál szélesebb kivitelben. A Petőfi hídról már látható Budapest harmadik legrégebbi, a maga korában legfontosabb hídja, a **Déli Összekötő Vasúti híd**. A 19. század utolsó harmadában rohamosan épültek ki a vasútvonalak szerte az országban, azonban a Duna mint természeti akadály jó ideig útját állta a forgalomnak. Az építkezés 1873-77 között tartott. Az eredeti szerkezet más volt, mint a mai: X alakú rácsos tartók hordozták a sínpályákat. A század végére azonban a szerelvények egyre nehezebbek lettek, és a szerkezet súlyosan elrozsdásodott. Ezért egy gyakorlatilag új híd építéséről határoztak – de úgy, hogy közben a forgalmat is fenntartották!

1944. december 31-én a német csapatok ezt a hidat is megsemmisítették: a szerkezet a Dunába rogyott. Először a szovjet hadsereg létesített egy ideiglenes szerkezetet, majd a magyar állam épített egy fél-állandó hadi-

hidat, mely 1953-ig állt; a ma is látható híd akkorra készült el. Közvetlenül a vasúti híd mellett találjuk a **Rákóczi hidat**, Budapest legújabb dunai átkelőhelyét. 1992-ben határozta el az Országgyűlés az új közúti átkelő építését, akkor még Lágymányosi híd néven. A Rákóczi híd végleges nevét 2011-ben nyerte el. A hidat tervező Sigray Tibor merész és szép megoldást alkalmazott, Magyarországon elsőként: az útpályát nem fent, hanem lent elhelyezett reflektorok fénye világítja meg, amelyek fényét öt 35 méter magas pilonra szerelt, egyenként 50 elemből álló tükör szórja vissza az úttestre, vakításmentesen. A hidra kezdettől terveztek villamosvonalat, mely az 1-es villamos meghosszabbítását jelentette a Kelenföldi pályaudvarig, amely azonban sokáig Pesten „rekedt”. Csak 2015-ben adták át a villamos meghosszabbított szakaszát a Fehérvári útig, és 2018-ban folytatják a villamos továbbvezetését a pályaudvarig.

fotó: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára

Történelem a földabroszokon

Hol kezdődik a térképezés? A korai térképek a katonák és uralkodók, földbirtokosok számára készültek, és inkább tájképek voltak. Jellemző példaként a török háborúk hozhatók föl: Budát, az ország központját rendszeresen megfestették, lerajzolták, általában bombazápor közepe. A katonai térképészet szinte madár módjára, utakkal, vízfolyásokkal, településekkel, hegyekkel, völgyekkel, mocsarakkal és természeti akadályokkal ábrázolta a tájat, maximálisan törekedtek a távolságok és területek minél pontosabb felmérésére és jelölésére.

Az első katonai felmérés, a jozefiníanus térkép az 1780-1784 közti felmérés papírra vetített változata. Nevét II. József királyról kapta. A térképészet fejlődése lehetővé tette, hogy a hétéves háborúban a korábbi gyakorlathoz képest sokkal kisebb csapatok mozogjanak. Méretaránya 1:28 800 volt. Tájunkról szinte semmit sem közöl, csak a katonai lőportárat tünteti fel (műemlékként máig áll), és a dél felé vezető, nagyon fontos hadiutat.

A második katonai felmérés 1806-1869 között készült. Neve franciskánus térkép, Ferenc József alatt fejezték be. Már áll Albertfalva, és a Gellért-hegy aljában egy sor ház húzódik a sziklák alatt a Tabán és a Gellért tér közt. A Gellért téren négy házát ábrázol; könnyen lehet, hogy az egykori királyi-fürdő épületei lehettek. Megszámálható még húsz hajómalom is. Méretaránya azonos elődjével, annak alapján készült, nagyobb pontossággal. A „földabrosz” ma Bécsben az Osztrák Állami levéltárban tekinthető meg.

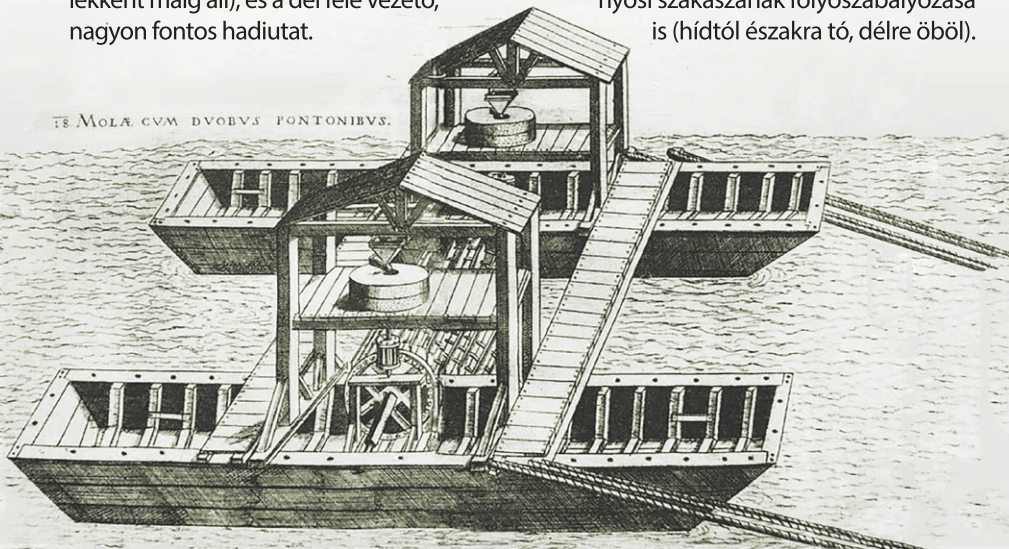
Magyarország harmadik katonai felmérése két részletben valósult meg: 1869-1873 között Erdélyben, 1872-1884 között Magyarországon és a Partiumban. Itt már az 1:25 000 méretarányt használták (a katonai térképeken ma is ezt használják). A Duna-part teljesen átalakult, átalakult: ezen a rajzon már áll a Sárosfürdő, és a Nádorkert, látható már a Duna lágymányosi szakaszának folyószabályozása is (hídtól északra tó, délre öböl).

A polgári térképek sora a zarándoktérképekkel kezdődtek. Ezek inkább leírások voltak, melyeket a vándorok kézzől-kézre adtak, megadva a napok számát és az útközben található kegyes helyeket, fürdőket, pihenőket. A polgári térképek készítésének jelentős állomása a modern térképszelvények bevezetése a 19. században, katonai mintára. Helyrajzi, rendezési tervet célzó és a tájékozódást segítő, alapos, de mégis laikus által követhető térképek keletkeztek. Az 1937-es térképlapon még megvan a Nádorkert, de tőle délre már áll az épülő elektromos centrálé (erőmű), a Hangermacher Kábelgyár, a Röck Gépgyár, a Neuschloss-Lichtig Karosszériaüzem, mely az első világháború után Albertfalva legtöbb munkását foglalkoztató vállalkozása volt. A térképek a táj és a társadalom alakulásáról is árulkodnak.

A második katonai felmérés még parasztelepülést ábrázol, míg a 20. század eleji térképen már iparnegyedet látunk. Miért? A Duna közelsége miatt. A folyó mint közlekedési útvonal, valamint olcsó hűtő- és ipari vízként is rendelkezésre állt. Még valamiről árulkodik a térkép: a Fehérvári úton már jár a villamos, az egész területet behálózza az iparvasút.

A 19. századi rendezési tervekhez képest az utcaszerkezet kerületünkben változott az egyik legnagyobbat Budapesten. Oka, hogy Újbuda kiemelt területe volt a tömeges, azaz nagypaneles lakásépítésnek. Az eredeti tervek szerint a Dunapartot is hasonló házak kísérték volna, mint amit ma Lágymányoson látunk, ám részben az akkor még homogén ipari beépítettség, részben a rossz talajviszonyok (öntéstalaj) miatt ezt végül elvetették.

TE MOLA CVM DVOBVS PONTONIBVS.

Sáros fürdő
forrás: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára

A Nádor-kerttől a lakóparkig

Eredetileg a Téténybe vezető postaút mellett elterülő, kb. 90 holdnyi ingatlan neve volt. A birtokot 1799-ben Batthyány József hercegprímás ajándékozta József nádornak. A kapuján a következő felirat ékeskedett: „O beata Solitudo – 1793 – O sola Beatitudo” (Ó boldog egyedüllét, ó egyedüli boldogság). Egyedüllétre azonban nem sok alkalom volt: a parkban rendszeresen rendeztek országos hírű mulatságokat. A vigalmak mellett azonban színvonalas gazdálkodás folyt itt. A körülötte lévő szántóföldektől növényekkel elválasztották, és gondosan művelték. Gazdasági épületek álltak rajta, és híres volt a gyümölcsfa kertésze. A parkot Pecz Ármin (1820–1896) császári és királyi kertész tervezte, aki a Múzeumkertet is. Munkásságának méltó követője volt fia Pecz Ármin (1855–1927), aki az 1896-os millenniumi kiállítás kertészeti rendezője volt, és a mai Műegyetem parkjának fa- és cserjekülönlegességeit is ültette.

Az egyetemi Botanikus Kertet is a Nádor-kertbe akarták áthelyezni. 1864-ben a kert jogállása megváltozott, a terület a budai közigazgatás fennhatósága alá került. Ezután a földjét felparcellázták és bérbé adták. Magyarország első spárgakertjét is itt állította fel Légrády Károly sajtókirály, politikus, akinek a nevét a Pesti Hírlap, majd kiadóvállalata tette országos hírűvé, de jövedelmének tekintélyes része származott a Nádor-kertben termesztett spárgából. A XIX. század végétől a bolgárkertészek művelték a partmenti területeken öntözéses technológiával. Mezőgazdasági funkcióját 1945 után is megőrizte, azonban területe szűkült az ipari üzemek, a Budai Hengermalom és a Kelenföldi Erőmű által.

Eurovelo: az Atlanti-óceántól a Fekete-tengerig

A kerékpár tündöklése a velocipéddel kezdődött, mely a lábbal löködhető „falóval” szemben komoly technikai újítást tartalmazott: pedálokkal kellett tekerni. A szerkezet azonban inkább volt sport- és feltűnést követelő jármű, mint közlekedési eszköz, habár Borbély György tordai tanár elkerekedett egy ilyennel Kolozsvárról Párizsba. A századforduló körül az alacsony vázas, mai külsejű bicikli megjelent a tehetősebb munkások körében is, elsősorban Amerikában, aztán Németországban, majd Közép-Kelet Európa államaiban. A kisebb kerék alkalmazását a láncos áttét tette lehetővé (az első velocipédek ugyanis közvetlenül az első kereket mozgatták pedállal).

A kerékpár reneszánsza Európában a huszadik század vége óta tart. A mozgalomhoz hozzátartozik az európai kerékpárutak hálózata, az ún. EuroVelo, amely 15 db, a kontinentst átszelő kerékpárút kiépítését tűzte ki célul. Magyarországon három halad át: a Norvégiából Görögországba tartó (EV11), az egykori vasfüggöny menti út (EV13) és az Atlanti-óceán és Fekete-tenger közt húzódó (EV6), amely a Duna mentén halad kerületünkben. Összesen 17, 70.000 km-nyi EuroVelo utat terveznek építeni a kontinensen, ebből eddig kb. 45 000 km készült el.

Pesten és Budán a harmincas-negyvenes években tömegek ültek kerékpárra. A villamosjegy nélkül is használható eszközről Újbudán is számos akadt: a Fehérvári úton valóságos dugókat okoztak a műszakba vagy műszakból igyekvő biciklisek.

Nem műegyetem, hanem nagyon is valódi

Ha a Szabadság híd felől délre, a Petőfi híd felé tartunk, utunk Újbuda legimpozánsabb épületsoportja mellett vezet. A Budapesti Műszaki Egyetem jogelődjét, az Institutum Geometrico-Hydrotechnicumot (Mérnök Vízmérnök-képző Intézet) II. József császár alapította 1782-ben.

Az uralkodót nemes szándék vezette: az államkincstár lyukainak betömése. Ezért „föltalálta” a földadót, amit a földművesek fizettek, és a 20. századig a legjelentősebb adófajta volt. Ahhoz azonban, hogy fel lehessen mérni, hogy egy-egy földdarab mennyi adót bír (és köteles) fizetni, országos birtokkatasztert kellett felállítani, ehhez pedig precíz földmérő munkára volt szükség. A két-éves képzés végén mérnöki papírt kaptak a magyar nyelven tanuló hallgatók. Munkájuk kiterjedt víz- és útépítések vezetésére, de terveztek megyei és városi közigazgatási épületeket is. A mérnöki szakma ekkor vált értelmiségi foglalkozássá. Az országgyűlésben az 1840-es évektől szorgalmazták

egy önálló műszaki egyetem létrehozását, a selmecbányai bányászati képzés mintájára. Először azonban csak középfokú képzés létesült 1844-ben, ez volt az Ipartanoda. Az országgyűlés a kiegyezés után határozott az egyetemmel fejlesztésről, de még nem a mai helyén. Az új egyetem azonban gyorsan kinötte a pesti épületeket, emiatt a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elhatározta egy hatalmas, új épület megépítését. A helyét a budai Duna-part déli részén jelölték ki.

A Ferencz József híd már állt, így a Pestről való megközelítése akadálymentes volt. Ekkor még létezett a Lágymányosi-tó mocsara, és egy komoly épületegyüttes létrehozása ilyen talajon kihívást jelentett. Mégis ezt választották, mert a telek olcsó és beépítetlen volt, ráadásul a Fővám téri csarnokot szinte ellenpontosította. Mindenekelőtt azonban a rakpartot kellett rendezni, megépíteni, már csak eszté-

tikai indokok miatt is: hasonlóan az Országgyűlés előtti lépcsős rakpartrészhöz, ami mintegy keretet is adott az épületnek.

A tervpályázatot Czigler Győző professzor nyerte meg, halála azonban megakasztotta a munkát, határidőre csak a Gellért téri kémiai és a Budafoki úti fizikai épület készült el. A központi épület tervezését Hauszmann Alajos, a könyvtár, a technikai mechanika, a mechanikai technológia, a géplaboratórium és a központi gépház épületeinek tervezését Pecz Samu professzor vette át. Érdekesség, hogy a Budafoki úti könyvtáreépületről sokan úgy hiszik, hogy neogót stílusú templomnak tervezték, valójában az épületnek kezdettől a könyvtári funkciót szánták. Az 1909/10-es tanévet a Műegyetem már itt kezdte meg. A fejlesztések azonban később is folytatódtak, modern laboratóriumokkal és tanszékekkel: 1949-től az 1980-as évekig 11 új épületet

létesítettek. A terület szerencsés kiválasztása miatt sem költözésre, sem széttelepítésre nem volt szükség. 1971-ben megkezdte működését az egyetem tan-atomreaktora. A kudarcbaült vilákiállításra pedig a Tüskecsarnoknak nevezett, futurisztikus kiállítási csarnokot 1993-ban kezdték építeni, ami később az egyetem sportcsarnoka lett volna. A kiállítás lemondása után azonban az építkezést félbehagyták, végül másfél évtizedes üresen állás és állagromlás után 2014-ben adták át.

Az egyetem campusa kiemelt zöldterülete is Újbuda belvárosának: a park ugyan különösebb növényritkaságokkal nem rendelkezik, de árnyas fái a gyakori fajok mellett, védett ragadozó madaraknak is otthont ad: láttak már karvalyt és sólymot is. Érdemes megnézni a könyvtár és a főépület közti hosszú szoborsort is, ahol a legnagyobb magyar műszaki professzorok mellszobrait helyezték el.

Az Öböl

Ha a térképre pillantunk, Újbuda egyik legjellegzetesebb Duna-szakasza a Lágymányosi-öböl. Valaha nem öböl volt, hanem a Duna része, illetve mocsár, mely nem a Déli Őszekötő Vasúti Hídnál ért véget, hanem jóval északra, a Műegyetem telkének déli részénél. Ma a Dunától a Kopaszi-gát választja el az öblöt. A gát megépítésének terve 1838-ban született meg. Abban az évben a jégzajlás igen hirtelen indult meg, a Gellérthegy alatti folyamszűkület után a hirtelen kiszélesedő mederben a víz lelassult, és a Kopasz és a Nyúlfutás nevű zátonyokon megakadó jég elzárta a folyó útját, az ár pedig előntötte Pestet. A mederépítésre azonban a kiegyezést követő gazdasági fellendülésig várni kellett. Az Országgyűlés 1870-ben fogadta el a vonatkozó törvénycikket. Elsőnek a Soroksári Duna-

ágot zárták le északon a Kvassay-, délen a Tassi zsilippel, amelynek előnyeiből Újbuda is részesült: a főággá vált budafoki ág hidrodinamikai és medermorfológiai viszonyai jelentősen javultak; hozzájárult ehhez, hogy mederkotrást is végeztek itt. A gát által lezárt öböl vize 11,2 hektár területet borít. Az öböl hasznosítására többféle terv volt, a hajózási vállalatok a jégzajlás miatti téli kikötőnek használták. Később, az 1945-ös közigazgatási térképen a Kopaszi-gáton kijelölt strandfürdőket is láthatunk.

Az öböl, pontosabban a Lágymányosi-tó elfelejtett történetéhez tartozik Somossy Károly revüigazgató vállalkozása, aki remek üzleti érzéssel létesítette és üzemeltette a Nagymező utcai Orfeumot (ma Operettszínház). 1896-ban nagyobb vállalkozásba

fogott. Felbuzdulva a Millenniumi Országos Kiállítás hazai és nemzetközi sikerén, egy valódi budai vidámparkot képzelt el az öbölben. A mintát a Boszporusz partja, Konstantinápoly szolgáltatta. A város elég egzotikus, és az útleírásokból eléggé ismert is volt. Meg is épült hát Buda határában az új Konstantinápoly: valódi törökökkel, ál-pasákkal, és a korabeli pletyka szerint valódi háremhölgyekkel. A James Pani & Sohns cég hetente többször tűzijátékot is rendezett. Volt szeráj, vízipipa, turbános felszolgálók. A látogató megnézhetné az Aja Sofia mását is, aminek alapkövét mohamedán szertartás mellett helyezték el. Volt ezen kívül Galata-híd, tevék, egy elefánt, néhány néger rabszolga és három indiai koplaló fakír. (Utóbbiakról kiderült, hogy éjszakánként kiszálltak az üvegkoporsójukból, és jóízűen megvacsoráztak.)

Szintén nem volt eredeti a három cigánybanda – de a korízlésnek megfelelt, és a közönségnek tetszett. A vállalkozás azonban megbukott. Hiába voltak ugyanis ál-háremhölgyek, valódi törökök, igazi néger, a közönség nem állta a szűnyogcsipéseket: Somossy tönkrement.

Az öböl legszomorúbb korszaka a nyolcvanas évek elején kezdődött. Ekkoriban már nem az aktív hajók, hanem rozsdásodó hajóroncsok borították a vizet, amiket hosszú évek után, apránként bontottak le. Az öböl azonban túlélte ezt a korszakot is. Mára Budapest egyik legkorszerűbb közparkjában sétálhatunk a Duna partján.

Újbuda óriáshala, és testvéröccse – továbbá távoli rokonai

1986-ban egy paksi horgász különös dologra figyelt fel: közel két mázsás hal akadt a hálójába! A rendkívüli zsákmány a 19. század óta elvéve került csak elő, régebben azonban gyakori volt a főúri, királyi ebédlőtermek asztalain.

A **viza** tengeri hal, de a betorkolló folyókba jár szaporodni. Egészen messze eljut a torkolattól: Budán és Bécsben még vizamészárszékerek is működtek, ahonnan a halat Lengyelországba és Franciaországba vitték a télen kivágott jéggel hűtve. A hal ősi eredetű. Nem szállás, hanem porcos, húsa rendkívül ízletes, sültve narancssárgára változik.

Ikrája méltán világhírű, de a washingtoni egyezmény megszületése óta csak a tenyésztett példányokból gyűjthető a beluga kaviár: 10 dkg ára átszámítva eléri a 80-100 000 forintot. A hal 12-18 éves korában rakja le először ikráit, 100 000, de akár hétmillió darabot is. Rendkívül lassan nő, de hosszú életű, akár 100 éves is lehet.

A magyar történelemben a 11. századtól említik: I. András király III. Henrik császár éhező hadainak adott 50 vizát segélyképpen. A Honvéd Folyamórség

őrnaszádjai kezdetben a dunai halaknak – Fogas, Viza, Compó – nevét viselték.

Halászata varsával vagy kerítőhálóval történt, utóbbi esetben a halakat egymás után mészárolták le, lándzsával átszúrva testüket. A halászati helyek Pesten a mai Vizafogó városnegyed és utca környékén, délen a mai Lágymányosi-öböl környékén volt. Ma már a Duna magyarországi szakaszán elvéve sem lehet vizát találni. A Vaskapu erőmű 1972-es megépítése után ugyanis annál északabbra csak úgy tud feljönni, ha elbújik a felfelé zsilipelő hajók alatt, ez azonban felettébb ritka.

A viza „kisöccse” a **kecsege**: jóval kisebb és elegánsabb halacska. Megnő egy méteresre és 6-7 kg-os is lehet. Rendkívül ízletes, de kipusztulóban van, emiatt szigorúan védett. 2015-ben a közvélemény az Év Halának választotta.

Az újbudai horgászok horgára két másik halfajta is akadt: egyik a **compó** volt. Az igen ízletes húsu hal állandó árucikke volt a Központi Vásárcsarnoknak, ahová a kofák alagutakon, kosarakban hordták be a 20-30 cm-es, pontyba emlékeztető halakat. A faj budapesti

a **viza**

kihalásához a környezetszennyezés és a Lágymányosi-öböl szabályozása is hozzájárult. Az erősen mocsaras, iszapos vízrész megszüntetése, a vízszabályozás és a Műgyetem megépítése megszüntette élőhelyét.

Ki emlékszik Matula bácsi kedvenc halára? A **réti csík** valaha nemcsak a szegények asztalát díszítette, de kedvence volt I. Ferdinánd királynak is, méghozzá káposztával elkészítve. Ma már ez a hal is természetvédelmi oltalom alatt áll: értéke 20 000 Ft. Valaha a Hosszúréti-patakban az albertfalvaiak kosárral fogták, és vitték a budai piacokra. Nemegyszer aranyhal is volt köztük, melyet a halászbabona szerint kötelező volt visszadobni, mert így

szerencsét hozott, de ha megették, kárhozatot. Az aranyhal tényleg létezett: a csíkhálnak egyfajta mutációja volt, sokkal nagyobb mérettel és aranyszínű bőrrrel; utoljára 1934-ben fogtak egy példányt Budafoktól északra.

A török időkben azonban nem csak a halakat fogták, hanem más „vízi herkenyűket” is. Evlia Cselebi utazó megemlékezett a folyami rákokról és kagylókról is, melynél finomabbat, szerinte legalábbis nemigen evett a szultán birodalmában. De a szegényebb lakosok ették a hínárt salátaként, sőt a hódot is, ugyanis úgy tartották, hogy vízi állatként nem esik a nagybőjti hústílalom alá.

Hajómalmok Dél-Budán

Régen a városok és falvak képéhez szervesen hozzátartoztak a malmok. Ezek nem csak a gabona megőrlését szolgálták, hanem találkozási helyek is voltak. A búzát, rozst rendszerint az asszonyok vitték őröltetni, így a malom számukra azt jelentette, amit a férfiaknak a kocsmá: alkalmat adott barátkozásra, beszélgetésre, információcserére. A malmok a gőzerő elterjedéséig Magyarországon szél- vagy állati erőre voltak berendezve, de leggyakrabban a patakok, vízfolyások lendületét használták fel a malomkövek forgatására.

Kiseb esésnél a malomkereket alulról hajtották, hegyi patakoknál azonban lehetséges volt a felülről való „megcsapatásra” is.

Pesten és Budán alig akadt ilyen vízfolyás: a budai Várhegy alatt az Ördögárok, a pesti oldalon pedig a Rákospatakon sorakoztak malmok. A növekvő város ellátásához bővítésre volt szükség. Megoldásul kínálkozott a lustán hömpölygő folyam, a Duna.

A 15. században született fejlesztés, hogy a malmokat a vízre is lehet telepíteni. Így születtek meg az úszó malmok: hajómalmok. Szerkezetük az évszázadok folyamán alig változott. Az egyik, általában part felőli oldalon volt a gerendákból ácsolt *házhajó*: ebben helyezkedett el az egy vagy több malommű, alul álló, felül forgó kőből faragott malomkerékkel. A másik része a szerkezetnek a *völgyhajó* volt, ennek

a szerepe a szerkezet kiegyensúlyozása volt, gépi felszerelést nem tartalmazott. A két részt erős gerendák kötötték össze. A hajótestek között forgott a lapátkerék, melynek energiáját fából faragott szerkezet adta át a malomköveknek. A búzát, majd az őrleményt – (lisztet és korpát) csónakokon, vagy ha lehetett, pallón vitték a malomhoz, majd onnan a partra.

A hajómalmokat kötéllel, ritkábban láncsal rögzítették, olykor vasmacskához, de általában inkább a mederbe ferdén, a vízsodorról szemben levert karóhoz, a tönkhöz. Ennek elvileg a víz színe fölél kellett nyúlni, rajta nappal színes rongyarabbal, éjjel lámpával. Azonban, ahogy már említettük, a Duna vízállása erősen ingadozott, így meglehetősen gyakran fordult elő, hogy a karó vége a víz színe alá került. Ilyenkor a lejtmenetben haladó hajók könnyen ráúszhattak arra, vagyis tönkre futottak, tönkre mentek (hétköznapi kifejezésünk innen ered).

A hajósok és a molnárok emiatt századokon keresztül nem épp barátságos viszonyban álltak egymással. Jégzajlás idején 15-20 ökörrrel a partra vontatták a szerkezeteket.

A 19. század második felében robbanásszerűen gyarapodó két város kiváló megélhetést nyújtott a hajómolnároknak. Az 1873-ban egyesült székesfőváros gazdasági és közlekedési központja is lett az országnak, egyre

fokozódó gőzhajó- és uszályforgalommal. A hajótulajdonosok „lobbija” erősebbnek bizonyult a malomtulajdonosokénál, emiatt 1888-ban a közmunka- és közlekedési miniszter rendelete nem engedélyezte új hajómalmok felállítását. A jogszabály előkészítése során felmérték a meglévő vízi őrlesterkezeteket, amely szerint a déli Duna-szakaszon összesen 102 hajómalom volt. 1912-re összesen kilenc maradt meg. A fogyás oka legfőképp a Soroksári úti gőzmalom-sor. Itt már nem malomkövekkel, hanem a Mechwart András által tökéletesített, acélhengerekkel dolgozó úgynevezett hengerszékekkel dolgoztak, az innen kikerült liszt pedig sokkal egységesebb, finomabb volt. Ez volt a hajómalmok végététele: az első világháború elejére a folyam és a városrész képét meghatározó szerkezeteknek írmagja sem maradt. Ma már csak két dunai hajómalom van meg, az egyik, felújított a felvidéki Gútán, a másik, újonnan épített pedig Baján.

A bögöshajótól a tolóbárkáig

Újbudának az ókor óta van egy „hatsávos országútja”, igaz, nem szárazföldön, hanem vízben. A Dunát már a rómaiak is felhasználták szállításra: jóllehet voltak kiválóan épített, sőt kövezett útjaik, azonban azokat a gyalogosok és lovasok mozgására alakították ki. Az árut és az utánpótlást jobbra vízre szállították. A hajókat lovakkal, barmokkal vagy gyalogos rabszolgákkal vontatták. A középkorban a Duna továbbra is elsőrendű szállítási útvonal volt. A 17-18. századra kialakult egy jellegzetes dunai-tiszai hajótípus, amit bögöshajónak hívtak, a nagybögőre emlékeztető orrdíszítése miatt. A 200-250 tonna befogadóképességű, lapos fenekű bárkákat Komáromban, Óbudán vagy Szegeden építették az ország területén nőtt fából. Másik nevük fedeles hajó volt, ugyanis zárt tetővel készültek, megóvándó a gabonát a nedvességtől.

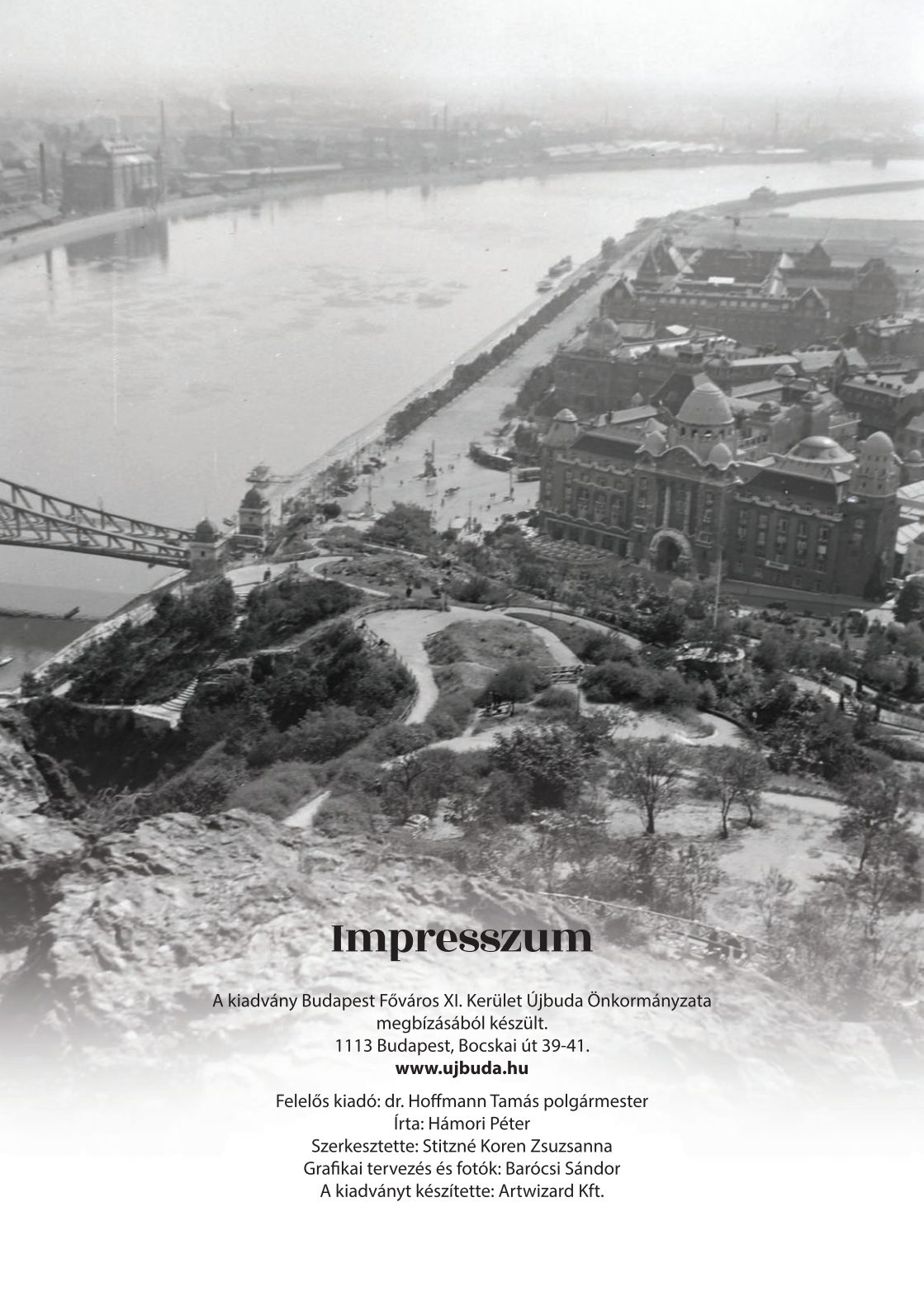
A fahajók általában a hajósmester egész életében kitarítottak, és nemcsak munkaeszközként szolgáltak, hanem a család otthonául is.

A hajósok ragaszkodását jól mutatja, hogy a kiöregedett és szétbontott hajók orrdíszét házuk előtt díszként állították fel. A bögöshajók alkonyát a vasuszály megjelenése jelentette, az ugyanis három-négyszer nagyobb élettartammal bírt. Emellett Trianon is végzetes hatással volt, ugyanis a fatermelő vidékek immár más országokhoz kerültek.

Mára a Dunán motoroshajó is alig akad a belváros alatti folyamszakaszon. Az Újbuda és Csepel közti átkelőhajózás is szünetel azóta, hogy a Csepel Művek felszámolásával nem kell naponta százakat átjuttatni a túlpartra. Néha egy-egy szállodahajó tart a Duna-delta felé, olykor önjáró uszályok tűnnek fel, de a majd évszázadon át tartó csúcsgyörgalom, amikor még a rádió is bement, hogy „hajóvonták találkozása tilos”, úgy tűnik a múlté. Pedig a város képéhez is hozzátartoztak a kisebb-nagyobb hajók, ráadásul a vízi szállítás a legolcsóbbak és legkörnyezetkímélőbb módok egyike.

fotók forrása: Fortepan,
Korb Vilmos, Újbuda Anno Retro XI.

Impresszum

A kiadvány Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Önkormányzata
megbízásából készült.

1113 Budapest, Bocskai út 39-41.

www.ujbuda.hu

Felelős kiadó: dr. Hoffmann Tamás polgármester

Írta: Hámosi Péter

Szerkesztette: Stitzné Koren Zsuzsanna

Grafikai tervezés és fotók: Barócsi Sándor

A kiadványt készítette: Artwizard Kft.